

U Puli održana promocija knjige prof. Filipa Corlukića „Moja sjećanja na minulo stoljeće“

Obzirom na u "antifašisti kom" smislu specifičnost Istre i jer me je prije par godina Savez antifašista (SABA) nakon objavljivanja moje male knjige o uzrocima raspada Jugoslavije u Glasu Istre oštro napao - smatrao sam da moramo biti oprezni kod predstavljanja ove knjige. Zato sam se temeljito pripremio i sve zapisao, tako da to imam ispred sebe kada budem govorio. Stigao sam ranije i dvorana je bila prazna. Spremačica mi je donijela kavu, iz torbe sam izvadio knjigu i ustanovio da sam zaboravio moje brižljivo sastavljene zapise. Bio je to mali šok, ali nisam se prestrašio. Znao i trebalo je improvizirati, a to mi se i ranije događalo. Uspješno. Sjedio sam i intenzivno razmišljao o tomu što i kako u govoriti. Glavne smjernice znam, a ostalo u dopunjavati - sve prema reagiranju slušatelja.

Došao sam prvi i pripremao se za predstavljanje knjige

Nakon što su se svi okupili, ravnateljica Gradske knjižnice gospođa prof. Nela Načinić je pozdravila prisutne, a zatim je to učinio i predstavnik nakladnika mag. pov. Goran Korov, koji je zatim zamolio dr. Trogrlića da započne s prikazom povijesnosti sadržaja knjige.

Predstavnik nakladnika mag. pov. Goran Korov pozdravlja prisutne ...

... i najavljuje izlaganje povijesničara dr. sc. Stipana Trogrlića

Povjesni ar dr. sc. Stipan Trogrli knjigu je pro itao nekoliko mjeseci ranije, temeljito se pripremao i to zapisao, poslavši mi tekst unaprijed. Budu i da se u izlaganju prili no vjerno pridržavao onoga što je napisao, umjesto da prepri avam, ovdje u uvrstiti njegov tekst:

*****

Parafraziraju i rije i evan eliste Luke koji u Proslovu svog evan elja kaže "Kad ve mnogi poduzeše sastaviti izvješ a o doga ajima koji se ispuniše me u nama, naumih i ja tebi vrli Teofile sve po redu napisati", rekao bih da je knjiga, dida Filipa, kako se sam voli nazivati, "Moja sje anja na minulo stolje e", to isto u inila. Naime nakon što su mnogi znani i manje znani, pozvani i nepozvani, oni s lijeva i s desna, mnogi ideološko-svjetonazorski obremenjeni i optere eni opisali svoje mjesto i ulogu u prošlom stolje u i Filip orluki zaokružio je i ukori io svoja sje anja na doga aje o kojima je slušao, to je manji dio - i one koje je doživio i vidio svojim o ima. Objašnjavaju i motive pisanja napominje kako su brojna sje anja ljudi na minulo stolje e, zbog njihove optere enosti emocijama i rigidnim svjetonazorom, nepouzdana. Nada se da njegova nisu takova, smatra da piše „sine ira et studio” - bez mržnje i naklonosti ili u slobodnom prijevodu: ni po babu ni po stri evima. Sud o tome prepušta itateljima pozivaju i ih „da i sami postupno otkrivaju našu prošlost i uvjere se da je u mnogome razli ita od one za koju su vjerovali da je istinita“, zbog ega sebe naziva ne svjedokom, nego „prorokom prošlosti“.

Govori povjesni ar dr. sc. Stipan Trogrli

Slijede 22 mozai ne pri e do godine 1948. s kojom završava prvi dio knjige s Osvrtom i Zaklju kom na navedeno razdoblje. Ne kanim navoditi naslove svake pojedine pri e, bilo bi to monotono i „otelo bi“ mnogo prostora, nego u istaknuti neke trenutke iz tih pri a. Dakako radi se o subjektivnom odabiru, netko drugi pronašao bi neke druge zanimljivosti.

Poštuju i kronologiju zbivanja autor na put sje anja duga ak devet desetlje a kre e iz rodnog sela Vrhovi. Bilježi prve doga aje kojih je sam bio svjedok ili su mu ih roditelji ispričavali. To najranije vrijeme u svijest malog Filipa usjeklo se nekoliko doga aja - o eva borba za obrazovanje, o emu mu je otac pri ao. Posebno zanimljiva je o eva pri a o polaganju ispita za šefa željezni ke postaje i šefa velikih željezni kih skladišta pred komisijom iji je predsjednik bio musliman. Kad je nakon jednog pitanja otac Stipo zadovoljno uskliknuo: "Pa to znam kao O e naš", a potom se malo lecnuo, predsjednik mu je rekao: "Pa gospodine Stipo, izmolite O e naš, to je kratka molitva". Sav zbunjen kandidat je, prekrživši se, pobožno po eo izgovarati rije i tražene molitve, a predsjednik Komisije ga je prekinuo rekavši. " estitam! Položili ste ispit". Vezano uz ovaj doga aj Stipin sin Filip konstatira. „To je bila onovremena Bosna!“ Za mnoge u svijesti nejasne i razbacane doga aje, iz najranijeg djetinjstva, objašnjenja kojih je

doznao kasnije, zgodno naziva „zamrznute slike“, ili kratki filmski isje ci. Primjerice pe enje rakije, procvala jabuka o Boži u, neugodni susret s guskama. Slike iz kasnijeg vremena su jasnije: Igre s vršnjacima, ulazak gramofona u ku u, konstrukcija malog tkala kog stana za sestri nu Mandu, njegovu vršnjakinju.

Otac koji nije mogao pro i normalno redovito školovanje, svjestan važnosti znanja i izobrazbe, odlu io je preseliti se Derventu da bi djeci omogu io ono što sam nije imao - normalno školovanje. O ekivano, Filipova sje anja na Derventu puno su življa i detaljnija. Odlazak iz ugodnosti i sigurnosti rodnog sela njemu u nepoznati daleki svijet sigurno je nosio i dozu traumati nosti, o kojoj ne govori izravno. ak se ne sje a tog prvog koraka osim da su se odmah nakon polaska kola prevrnula i sve je poispadalo, što su susjedi popratili primjedbom: „To ne sluti na dobro“. Taj izri aj pu kog praznovjerja ipak se nije ostvario. Sje aj u i se tog vremena autor spominje useljavanje u katnicu u Gornjoj mahali, upis u privatnu školu asnih sestara sv. Vinka. Negativno iskustvo s prvim stihovima: „Sniježak prši, nuždu vrši“, izgovoren u školi na zahtjev asne sestre da izmisli jedan stih. Umjesto o ekivane pohvale dobio je šamar. Ostao je šokiran, nije znao što zna i vršiti nuždu. U rodnom selu nije bilo WC-a. Za nuždu se govorilo „i i na stranu“ ili „i i radi sebe“. Želju da napusti školu ve nakon prvog razreda otac je prihvatio i riješio elegantno, na nerijetko korišten na in uvjeravanja djece da je škola ipak manje zlo. Odveo ga je kod kova a i saop io mu da e sada u iti kova ki zanat. Izme u dva zla Filip je izabrao manje - odlu io je nastaviti školovanje.

Otac je, prema Filipovu sje anju bio dominantna figura u obitelji. I druge konfliktne situacije rješavao je na na in kao i u epizodi s kova em. Majka pak nije prežalila odlazak sa sela. Uz brigu o etvero djece uzgajala je kokoši i svinje. Od osoba iz derventskog vremena ostalo mu je sje anje na prostodušnu susjedu Hanifu koja da bi popila kafu s njegovom majkom u jutarnjim satima u vrijeme ramazanskog posta, kad je to muslimanima zabranjeno initi, pronalazi solomonsko rješenje, zamolila je komšinicu da stavi deke na prozore jer „u mraku to smim initi“.

U Derventi ga zati e atentat na kralja Aleksandra. Jednostavno i slikovito prikazuje o evo nastojanje da, kao stari HSS-ovac, javno pokaže što manje znakova žalosti, a što kao državni službenik nije mogao potpuno izbje i, te žandare koji su to u njegovo ime u inili - vješanje velike crne zastave na obiteljskoj ku i umjesto Stipine crne kute i stavljanje na zid slike kralja na mjesto velike slike Majke Božje – dok žalovanje traje. Ra un za zastavu i sliku ispostavili su uredno doma inu. Šamar u školi zbog stihoklepstva brzo je zaboravljen, asna ga je zavoljela, zbog recitatorskih sposobnosti. U ulici gdje je stanovao bilo je puno djece, život je bio ispunjen igrom i dje jim dosko icama. Nije zaboravio svoj prvi i posljednji politi ki uspjeh. Kad se pojavio u njihovoj ulici crveni kabriolet brat i on su potr ali za njim vi u i: „Živio Vladko Ma ek“. Nagrada je brzo stigla - Jedan od putnika bacio im je loptu.

Sljede a etapa Filipova života i sje anja je Tuzla kamo je otac premješten. Dolazak u „veliki grad“ za malog tek svršenog drugaša bio je novi šok i izazov. O ovom prvom autor ne govori, a o onom drugom piše na široko. Nova poznanstva, novi susjedi, novi ljudi. Multikulturalnost, multietni nost i multikonfesionalnost Tuzle zrcali se u sje anjima. Hrvati, Srbi, Muslimani, Volksdeutscheri, Židovi, njihova kulturno-prosvjetna i vjerska društva inili su ozra je raznolikosti koja e trajno ope atiti orluki ev život. Dok itate autorove opise eksterijera Tuzle ini vam se kao da še ete uz rje icu Jalu i promatrate ljude kako u njoj love ribu ili se penjete na brdo Ilin icu, zaravan Novi svijet itd... Zamišljate kakav je to miris kruha napravljenog od tvrde (dura) pšenice, takav jaki miris, napominje autor, danas ne može osjetiti, jer se kruh pravi od mekih visokorodnih pšenica. U svijet elektronike s kojom e se baviti itavog života ušao je „eksplozivno“. U pregorjeli osigura stavio je debelu žicu pa je struje nestalo u ku i i u susjednoj željezni koj postaji. Od politi kih doga aja spominje samo vijest o smrti Mehmedalija Spahe lidera JMO i prvog Bošnjaka u vladi Kraljevine Jugoslavije te susret s informacijom da je kroja Obrad Ivanovi , komunist, uz napomenu da tada nije znao što je to.

Sluša telji pozorno slušaju

A onda je došla 1941., zaje ale su ratne trube. Doga aji se u knjizi smjenjuju kao na filmskoj vrp ci. Pristup Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu, vojni udar protiv vlade koja je potpisala Trojni pakt, napad, okupacija i komadanje Jugoslavije, uspostava NDH i njen dolazak u Tuzlu. Zapo ela su ratna zbivanja iju dramati nost i tragi nost sve do 1943. godine Tuzla nije osjetila. O zbivanjima i ljudskim sudbinama dida Filip napominje da piše „ono kako sam ja to uo i kako sam doživio. Pišem kao svjedok doga anja“.

Odmah bih želio napomenuti da autorovo svjedo anstvo o ratnim zbivanjima na podru ju Tuzle i okolice odudara od stereotipa o tom vremenu skrojenih u ideološkim radionicama pobjednika, optere enih crno-bijelom slikom prošlosti koja je uvijek u funkciji odre enog politi kih snaga, a ija je osnovna karakteristika glorifikacija "naših" i demonizacija onih iz drugog, neprijateljskog tabora. Ne podliježe emocijama, nije politi ki uvjetovan, nema iluzija da bi mu njegovo svjedo anstvo moglo donijeti korist u bilo kojem pogledu. Naprotiv, u mjeri u kojoj „hereti ki“ pristupa ratnoj Tuzli u toj mjeri može samo imati neugodnosti. Upravo zbog toga njegovo sje anje na traumati ne ratne godine vrijedno je pozornosti, ali i povjerenja.

I meni je bilo interesantno slušati kako je dr. Trogrli prikazivao knjigu

orkluki bilježi dolazak i odlazak raznih vojski u Tuzlu: njema ke, domobranske, ustaške, partizanske, napade etnika i njihov masovni pokolj muslimana uz rijeku Drinu, novi pozdrav "Za dom spremni", promjene dresa i mom adi uvjetovanih ratnim kovitlacem. Primjerice predratni komunist Mirko Pandža poginuo je u borbi s partizanima kao ustaški poru nik. Neprimjereno ponašanje velikog župana i šefa policije, zbog ega je Filipov otac primijetio da je vlast gora nego u Jugoslaviji. orkluki u nije ni na kraj pameti apologetika ustaške ideologije i režima, jednostavno to bi bilo inkompatibilno s njegovim intelektualnim i moralnim dignitetom. No to ga ne sprje ava istaknuti kako su njema ke i hrvatske regularne postrojbe osiguravale red i mir u gradu pa su se stanovnici osje ali zašti enim od samovolje pojedinaca. To isto ne može se re i za etrdeset dana partizanske vlasti uspostavljene u jesen 1943., kada su bez ikakvog sudskog procesa likvidirana 172 tuzlanska civila i 300 hrvatskih i njema kih vojnika. Za vrijeme dvoipol godišnje vlasti NDH na temelju pravomo nih presuda prijekih sudova strijeljano je 7 mafevi kih etnika.

Opis krupnih doga aja: Oslobo enje Tuzle od "osloboditelja", pokušaj partizana da ponovno zauzmu Tuzlu, domobranska obrana grada, kraj rata i povla enje prema Bleiburgu Autor se paralelno sje a obi nih doga aja i onih krupnijih, sudbonosnijih, prati prikaz i obi nih svakodnevnih doga aj. Navodimo samo neke; otac je uo i povla enja iz grada prvi put javno poljubio majku, makar je to bilo u obraz. Probu ena spolnost po inje ga okupirati izazovom nepoznatog, a privla nog. Profesora koji je volio popit ašicu šljive pa je eš e posje ivao ku u orkluki evih, tu su i osvrta na opasne igre oružjem, strijeljanje sve enika Drage Dujmuši a, uspostava Hrvatske pravoslavne crkve. Pri kraju rata luta u trokutu Tuzla – Derventa – Vrhovi, aktivan je u obi nim doga ajima, da bi izbjegao mobilizaciju i odlazak na Srijemski front, muž njegove sestre Josip Keržan, natporu nik Željezni ke vojnice, upisuje ga u svoju jedinicu, uz pismenu napomenu u knjižici da može poha ati školsku nastavu do završetka školske godine. Završne ratne operacije, povla enje njema ke vojske prema zapadu, uzaludni pokušaji hrvatske vojske da sa uvaju položaje te povla enje iz Dervente do Zagreba, a iz Zagreba prema Bleiburgu dio je pri e o završetku II. svjetskog rata.

Posebnu pozornost itatelja privla i orkluki evo vi enje i opis Bleiburške tragedije. Koliko god te dramati ne trenutke proživljavao sa svojom užom i širom obitelji ne podliježe emociji. U svakom zlu susre e neko dobro, nekog tko personificira to dobro. Gonjen od partizana u etveroredu od Bleiburga prema Mariboru primijetio je na vratu mladog partizana križ, nasmiješio mu se, a kad ga je ovaj upitao kako je on tu zalutao, Filip mu je odgovorio da je on zalutao ovdje, a on tamo, a da ni jedan ni drugi nisu znali kao e to završiti. Stjecajem sretnih okolnosti sa uvao je glavu na ramenu. dolazi u Zagreb i tu u Juriši evoj susre e Veru Šimi , k erku domobranskog generala, staru simpatiju, „vilinski lijepu“. Opisi stradanja onih koji su zaostali ili istupili iz „ etveroreda“ nisu analiti ki hladni nego svjedo ki bliski. Stav zarobljenog zeta Joze u Mariboru, da nema razloga skidati ustaške oznake, a što mu je Filip savjetovao, jer je ratni zarobljenik i prema njemu se mora postupati po Ženevskoj konvenciji, nametnula mu je dilemu: je li važnije pokušati preživjeti ili ostati dosljedan po cijenu života. Takvih i sli nih pri a i susreta puno je na dugom putu od Dervente do Zagreba, od Zagreba preko Celja, do Bleiburga i nazad do Zagreba. Uz sve strahote koje je vidio ne pada u napast demoniziranja onih ije je zlodjela vidio i koja su izazivala i fizi ku mu ninu. Dakako ne opravdava ih, ali mu se ini da su na ratnim bespu ima, pod utjecajem propagandne, borbu za ideju stavili iznad ovjeka i protiv ovjeka.

Prikaz povrataka u rodne Vrhove, skrivanje oca na tavanu štale, poteško e preživljavanja, hrabrost i vjeru majke, prepušta zapisima mla eg brata Ton e, jer mu se ini da su kod njega nastale neke praznine u tim sje anjima, a bratovo sje anje je puno detalja, odiše svježinom i prikazom društvene i politi ke atmosfere u prvim poratnim mjesecima. Uz pomo o eva prijatelja povratak u školu bio je neprimjetan, u smislu o ekivanih prozivki gdje je bio za vrijeme rata, ali s uobi ajenim administrativnim zavrzlamama. Bratu Ton i prepušta opis Boži nih doga aja 1945., kojima dominira pouzdanje majke u Providnost Božju i njezina odlu nost da ni pod cijenu gladi ne podlegne tihoj ucjeni kuma, koji ispod cijene želi kupiti njihove hrastove. Hajduk Tomi Mijat priprijetit e Turcima kad su mu po eli kositi livadu Jabuku: „Jabuku mi ne kosite, Jabuka je moja djedovina“. Autor potom slijedi vlastita sje anja u kojima klju no mjesto zauzima ro endan 1946. u zatvoru i ispitivanje o njegovom opredjeljenju u nedavnoj prošlosti, povratak u školu, dolazak u internat i matura. Dva su mu se doga aja posebno usjekla u pamet. Dolazak Obrada Ivanovi a, predratnog komunista i visokorangiranog partizana iz Tuzle u Vrhove i zanimanje za orkluki evu obitelj te pitanje kako im može pomo i. Iz ovog doga aja je zaklju io „da ljude moramo procjenjivati kao ljude. Duboko ga je dojmila molba golooto kog uznika profesora Branka Tornjanskog koji ga preko nekog poznanika moli da mu oprostí zbog svinjarija koje mu je stvarao kao profesor. Nije

imao ništa protiv Filipa osobno, ali je smatrao da mu je to partijska dužnost. Priznaje da dražu poruku u životu nije primio.

Poslije mature orlukci dobiva stipendiju za studij fizike i to u Beogradu. Želja da studira elektrotehniku ili astronomiju u Zagrebu nije mu se ispunila, jer su odobrene samo 2 stipendije za elektrotehniku, a nijedna za astronomiju. Slanje na studij u Beograd imalo je i politički razlog - "U Beogradu su komunisti i srpski nacionalisti, a ti ne voliš ni jedne ni druge pa eš se okrenuti u enju." - objasnio razredni starješina, ratni major OZNA-e.

Kao što je već spomenuto prvi dio knjige završava s godinom 1948. U Osvrtu za budućnost i Zaključku autor zaronom u 18 st. analizira problem suprotnosti rada i kapitala, iz tih suprotnosti iznikle ljevice i desnice, ranjanje socijaldemokracije i njezino skretanje prema boljševičkom komunizmu, nastanak fašizma i antifašizma. Sa svim Filipovim zaključcima nema se složiti, no oni su originalni - plod autorova promišljanja i solidnog poznavanja povijesnog konteksta u kojem se događaju njegova sjetanja. Samo naoko je, primjerice, paradoksalna konstatacija o Titu kao najvećem poslijeratnom zločincu do 1948. i ona o 20 zadnjih godina Titove vladavine, kao najboljim godinama „koje su ikad doživjeli narodi na području njegove bivše Jugoslavije.“

Zapisi o studentskim danima puni su detalja o susretu mladića iz provincije željna znanja s velikim, glavnim gradom jugoslavenske Federacije. Uz studij, koji i nije bio neki problem, trebalo je rješavati egzistencijalne probleme smještaja i prehrane. Tu je Filip uvijek imao sreću - nailazio je na dobre ljude, a kad njih nije bilo, snalazio se svojim tehničkim znanjem: popravkom nekog aparata, održavanjem tehnike i sl. Među niskom kolega i profesora koje spominje posebno mjesto zauzima student Bogdan Magdić - Boca. Radilo se o studentu, članu Partije, koji je mogao sve srediti i ono što netko nije želio, a on je smatrao da bi tako trebalo biti. Tako je iznenađen saznanjem da Filip nije u Partiji, jednostavno ga bez uobičajenih formalnosti i bez njegova znanja u članio u ovu organizaciju, a kad mu je zbog nekih okolnosti kasnije morao reći da je "sin narodnog neprijatelja" i to je Boca riješio bez posljedica. Na Boci je naučio bitnu razliku između članova komunističke partije koji su to radi osvajanja vlasti i povlastica i komunistički koji su to na temelju ideologije. Pomnijom titulu ne može promašiti ocjene kvalitete profesora, borba za pravo studenta, prirodni šarm s bosanskim dodatkom prepoznat kod ljepšeg dijela studentske populacije, ljetne ferje provedene u rodnom selu, sakrivanje oca na tavanu štale.

Po čemu sam se pripremati za moj dio prezentacije

Prije završetka fakulteta orlukci kao najbolji praktičar na fakultetu, dobiva posao u Vitezu u vojnoj tvornici eksploziva. Sam dolazak u tvornicu, sigurnosne mjere i provjere, ambijent i ljudi s kojima se

susreće, visina plaće i smještaj odišu jednostavnošću. Kad govori o tehnici kojim se proizvodi, onda je egzaktno precizan, suvereno vlada materijom. Odlazak na praksu u VT institut u Beogradu, zbog najave odlaska na praksu u VT institut u Beograd, sobu u Studentskom gradu nije bio otkazao, zorno prikazuje pobunu studenata i okrutnost milicije. Ženi se s kolegicom i vraćaju u Vitez.

Saznanje da su mu pronašli i uhitili oca, u poduzeću nisu reagirali. Prati sudski proces oca – prvostupanijska osuda na smrt i kasnija preinaka na 20 godina robije. Tmurni vojnički dani. Dolaskom u Vitez prvo se javlja oficiru KOSA s kojim se ranije bio prijateljio i pita ga što da radi. On mu kaže da može ostaniti i nitko ga neće pitati za oca, ali da mu ipak preporučuje da se službeno ne javlja u upravu, nego da potraži posao drugdje, jer radi se o vojnom postrojenju gdje se i za obične stvari traži krivac – saboter, a zbog oca i prošlosti mogao bi se naći i na udaru. Potaknut ovim dobronamjernim savjetom Filip odlazi u Maglaj i zapošljava se u Natronu, tvornici papira i celuloze na mjestu šefa odjela za održavanje instrumentacije.

Bilo je to lijepo i mirno razdoblje u Filipovu životu. Mogao se baviti nekim što je volio i znao, danas bi rekli prema njemu je bio nabrijan. Supruga Olga i mala Lea-Vesna, nakon što je Olga dobila posao u osnovnoj školi dolaze u Maglaj. Sve je to doprinijelo da se tata Filip mogao sav posvetiti poslu. Na jednom mjestu sjeća se života u Vitezu napominje kako mu se činilo da lebdi dok ga je promatrala kćerka Vesna. Stručna praksa u Berlinu i Karlsruheu standardno sadrži mnoštvo detalja onih profesionalnih, usporedbe tehničkih dostignuća na području instrumentacije, ali i onih običnih svakodnevnih susreta s ljudima i gradovima. Ipak od svega Filip je ponajviše bio oduševljen spoznajom u Berlinu da ga nitko ne prati, tj. da nikog ne zanima s kim će se susresti i o njemu će pričati. Povratak u Maglaj, prema Filipovoj priči bio je ispunjen, s jedne strane primjenom znanja stečenog u Berlinu i Karlsruheu, odlaskom u Beograd na seminar. Iz Beograda se vratio s uspješno završenim seminarom i diplomom profesora fizike. Na diplomiranje natjerala ga ne toliko neka unutarnja potreba koliko ozračje u kojem je bilo važnije zvanje nego znanje. S diplomom „nisam bio ništa pametniji, ništa sposobniji za obavljanje poslova koji su mi povjereni, pa ipak odnos se prema meni radikalno promijenio. To me navelo na pomisao da bi bilo korisno doktorirati. Već radi svijeta“. Ukazana prilika da boravi na nekom moskovskom institutu i tamo doktorira iz područja automatske regulacije nije iskorištena jer tvornica u Maglaju nije željela uputiti molbu preko Ministarstva prosvjete za boravak u Moskvi, opravdavajući to potrebom tvornice za njegovom nazornošću u tvornici. Uslijedila je njegova burna reakcija – otkaz i odlazak u Zagreb. Rad u Zagrebu kojim se tvornici papira, borba za stručno vođenje tvornice, susreti s poznatim stručnjacima, ali i utjecajnim političarima, kao primjerice s Dušanom ali njemu, njihovo zanimanje za njegovu nepartijnost, dovest će ga do otkrivanja obiteljske povijesti u kojoj središnje mjesto zauzima sudbina oca kao narodnog neprijatelja, koji se tada nalazio na odsluženju 20-godišnje robije. Orlučki korektno prikazuje zauzimanje ali oca da preko partijskih veza isposluje oslobađanje Stjepana Orlučkoga. Sve je zapelo na nekim administrativnim završetakom, a otac je u zatvoru doživio moždani udar. Rođen je sina Mirka i niz zanimljivih osoba, ubrzo postavljanje na mjesto tehničkog direktora u tvornici papira. S glavnim direktorom Vladom Kukom dobro je surađivao, ovaj je cijeni Orlučkovu stručnost. Putovali su skupa po Jugoslaviji i Finskoj obilazeći i tvornice papira. Posebno je bio impresioniran finskim postrojenjima opremljenim kompjutorskim vođenjem, prvim takve vrste u Europi. Osim finske visoke tehnologije na Orlučkoga su, kao i obično, dubok dojam ostavljale i one šire društvene teme kao i obične ljudske priče. I sve je to trajalo dok se Filip, slijedeći vlastitu stručnost i savjest nije suprotstavio nekim nelogičnim direktorovim rješenjima, kao što je održavanje dvaju pogona na Zavrtnici i Žitnjaku te iznio opravdanost preseljenja pogona sa Zavrtnice na Žitnjak. Od miljenika postaje prognanik, brzo mu je uručen otkaz. U borbi za golu egzistenciju odlazi u Ivangrad. No trijumfalno se vraća nakon samo tri mjeseca. Sud je otkaz proglasio nezakonitim i naredio da ga se vrati na staro radno mjesto i da mu se isplate sve zaostale prinadležnosti. Surođen s narušenim međuljudskim odnosima, ali još više s propadanjem tvornice, Filip se nagodio s direktorom Kukom da će sad on dati otkaz, ali pod određenim, pomalo neuobičajenim uvjetima: petomjesečni otkazni rok, za to vrijeme ne mora dolaziti na posao, plus godišnji odmor.

U tih pet mjeseci koliko je trajao otkazni rok pred autorom ove knjige pojavila se čitava lepeza rješenja. Kratko je boravio u Vladičinu Hanu u tamošnjoj tvornici papira. I dok je razmišljao o završetku doktorata Anđelko Bujanj, direktor Instituta za naftu, ponudio mu je posao u Etiopiji na mjestu nadzornog organa na izgradnji rafineriji nafte koju su gradili Rusi. Atraktivnosti posla i zovu daleke zemlje nije odolio. Slijedio je odlazak u Etiopiju.

Opis etiopskog razdoblja odiše ukazivanjem na neke specifičnosti etiopske kulture i svakodnevice, strane Europljanima. Od plaćanja kazne na licu mjesta, preko sudske prakse da tu kaznu višestruko poveća ako nije plaćena odmah na licu mjesta, raznih praznovjerja, arhitektonskim obilježjima glavnog grada Adis Abebe, koptskoj Crkvi, njezinom odnosu prema braku i seksualnosti, dolazak u Assab, svakodnevni odlasci na gradilište, klimatske prilike – temperatura 47°C, vlažnost zraka 98%, ugodno druženje s ruskim kolegom dr. Barašem, profesionalne obveze nadzora itd... Zanimljiva pojava inženjera Josipa Majnarića a šefa jugoslavenske nadzorne grupe, vojni krog mentalnog sklopa što je liberalni orlučki teško prihvaćao. Susret s etiopskim krajolikom, fatamorganom, susret s II. Vatikanskim saborom preko emisija Radio Vatikana, neka metafizičko-teološka pitanja kao Što je Bog, Što zna i prva i druga zapovijed u evanđelju, samo su neki detalji kojima orlučki kiti svoj boravak u Etiopiji. Josipov vojni krog zapt teško mu je padao pa je, prethodno obavijestivši direktora Bubnja, odlučio napustiti gradilište i vratiti se u Zagreb. Po povratku u Zagreb dobiva informaciju da mu je izišla knjiga Mjerenje temperature u industriji. Do pronalaska novog posla šalju ga u tvornicu papira u Plaški. Tu zatiče prijatelja iz Maglaja, inženjera Đoku Bulatovića, koji je u međuvremenu bio direktor tvornice u Ivan gradu, a kojega su grubo izbacili. S kojim nastavlja prijateljevati sve do prijava o vlastitoj ulozi u drugom svjetskom ratu. Nakon Plaškog kraće vrijeme boravi u Srijemskoj Mitrovici na otklanjanju kvarova u tvornici papira. I onda mu zamjenik direktora Instituta za naftu saopćava da mu je pronašao posao nadzornog organa na izgradnji nove rafinerije u Bosanskom Brodu. Kolikogod je to bio dobar posao Filipu je nedostajala dinamika pogona u radu. Odlučio je potražiti sreću u inozemstvu. Nakon uzaludnog pokušaja odlaska u Kanadu zatiče ga vijest o oćevoj smrti koji je duboko obilježio Filipov život. Odmor u Turskoj izdvajanje Celprojekta iz Industroprojekta u sklopu zakonske uredizacije popraćeno je zanimljivim samoupravnim trenjima. Na kraju su sjećanja na boravak u Bangladešu s grupom jugoslavenskih stručnjaka za nadzor dovršenja i puštanja u pogon tvornice celuloze. Duge monsunске kiše i nemogućnost odlaska na gradilište koristi za ištitavanje literature o svjetskim religijama. Na tragu tog interesa nastaje njegovo znamenito djelo "Kamo ideš oće". Poslije Bangladeša ponovno je u tvornici papira u Zagrebu. Vrhuncem svog rada u struci smatra kompjuterizaciju u proizvodnji papira. U oćejoj situaciji krize i sve naglašenije besperspektivnosti odlučuje se na prijevremenu mirovinu. No, daleko je od mirovanja oćemu je dokaz i ova knjiga.

Mag. Korov najavljuje moj osobni prikaz knjige

Nakon vrlo zanimljivog povjesničarova prikazivanja segmenta rukopisa koji je on odabrao, voditelj poziva mene da prikažem sadržaj, ali i razloge nastanka ove knjige.

Svoje sam izlaganje započeo napomenom da u svim državama vlasti nastoje barem malo "uljepšati" svoju povijest, ali da je nakon završetka I. svj. rata 1918. g. povijest Hrvatske izrazito grubo krivotvorena. Tko npr. znade da je tada Hrvatski sabor proglasio izdvajanje iz Austrougarske i osnutak države Slovenaca, Hrvata i Srba, sa Zagrebom kao glavnim gradom i hrvatskom zastavom crven bijeli plavi? Na žalost,

zahvaljuju i političarima koji su sljepo i nekih hrvatskih političara, pohlepi Kraljevine Srbije, a prvenstveno Francuskoj odluci, teritorij legalno proglašene države, nakon samo 31 dana postojanja ilegalno je pridružen teritoriju Kraljevine Srbije koja uzima naziv: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca - bez da je o tomu donesena odluka Hrvatskog sabora. Da je to bila velikim dijelom i francuska tvorevina, pokazuju i novčanice koje su bile i na francuskom jeziku.

Novčanica je s jedne strane na francuskom jeziku.

Budući da je to bilo protivno važećoj odluci Hrvatskoga sabora, po međunarodnom pravnom sustavu proglašenje te države zapravo je bilo pravno ništavno. No, takva i slična nasilna rješenja od strane pobjednika česta su praksa. Tako je nakon pobjede u tom ratu dio mađarskog teritorija pripojen Rumunjskoj, a Italiji hrvatski grad Zadar i neki dijelovi Jadranske obale i priobalja. Italiji su pripojeni i austrijski Južni Tirol (*Süd Tirol*, Tal: *Alto Adige*) i Istra, koja je tada bila neposredno pod austrijskom upravom.

Dvadesetak godina nakon I. svj. rata gospodarski i vojno ojačala Njemačka, s velikim je osvajačkim ambicijama s Italijom i Japanom zaključila *Trojni pakt*, kojemu su se priključivale i neke Europske države. Među njima i Jugoslavija. No, na nagovor engleske diplomacije neki jugoslavenski generali su izvršili državni udar. Njemačka je na to brzim i snažnim vojnim udarom vrlo brzo razbila Jugoslaviju. Srbija je proglašena okupiranom državom, dok za Hrvatsku nije imala interesa. Nudila ju je Mađarskoj, ali oni nisu bili zainteresirani. Ostale je dijelove podijelio saveznicima. Još prije dolaska njemačkih trupa u Zagreb, gradonačelnik Varaždina je bio proglasio neovisnost, a u Zagrebu je umirovljeni austrougarski pukovnik Slavko Kvaternik pokušavao organizirati nužne strukture vlasti. Pokušavao je nagovoriti Mađeka da preuzme vodstvo države, a premda je Hitler to odobravao, Maček nije pristajao. U vremenskom tjesnacu, Kvaternik je, u ime Starog evanđelja Ante Pavelića, koji je kao emigrant u Italiji vodio ustaški pokret za oslobođenje Hrvatske, 10. travnja proglasio Nezavisnu državu Hrvatsku. Kao uvjet priznanja, Hitler je zahtijevao da se prvo s Italijom dogovori razgraničenje. U uvjetima: "to ili ništa", Pavelić je potpisao za Hrvatsku vrlo nepovoljan ugovor, pa mu je tek onda dozvoljeno da ode u Zagreb.

Odmah po proglašenju, a još prije dolaska Pavelića u Zagreb, Srbi su u Podrinju izvršili pokolj muslimanskog življa, a bilo je ustanaka i u drugim krajevima. Komunistička partija se u ta događanja nije miješala, a tek kad je Njemačka napala na Sovjetski savez, počeli su organizirati ustanke, što se ubrzo razvilo u okrutan građanski rat između branitelja i rušitelja NDH. Bilo je zločina na sve tri strane. Završilo je kako je završilo, a učinjeni su i ogromni zločini nad hrvatskom vojskom i brojnim civilima, učinjeni **nakon** završetka rata, o čemu je okrutno nametnuta apsolutna šutnja, sve do pred kraj raspada Titove Jugoslavije.

Završio sam s prikazom knjige i nastavio s osvrtom na povijest i aktualne današnje teme

Ovime zapravo završava prikaz sadržaja ove knjige, ali u se obzirom na stanje u Hrvatskoj nastalo nakon ratnog stjecanja neovisnosti, o emu pišem u još neobjavljenoj knjizi: *Heretik*, u interesu zaokruživanja teme nastojati povezati današnje stanje s prošloš u.

*****

Nakon izdvajanja iz Jugoslavije i uspostave RH na elu s predsjednikom dr. Franjom Tu manom, masovnim ustancima hrvatskih Srba po inje prvo gra anski, koji dolaskom paravojskih jedinica iz Srbije, a poglavito Novosadskog korpusa JNA prema Vukovaru prerasta u **obrambeni** rat - što naši udni političari nikako da shvate. Pokojni Franjo jest snažno želio neovisnost Hrvatske, a premda su se djeca i unuci branitelja i rušitelja NDH zajedni ki snažno oduprli nasrtajima na tek uspostavljenu državu, on u zamišljenom interesu tada nepotrebnog proglašenja nacionalnog pomirenja, neopreznim stavljanjem u preambulu Ustava tekst kojim uskrsava "antifašizam", kojega se kao besmislice i Tito bio odrekao nedugo nakon uspostave vlasti.

Ponovno ga uskrsavaju i u psihi naroda Hrvatske po ela se snažno razvijati psihopatska borba demona prošlosti, a budu i da to snažno destabilizira državu, ovdje u ukratko navesti povijesne podatke nastanku originalnog talijanskog i kasnijeg staljinisti kog fašizma.

Sve do pred kraj I. svj. rata u svijetu su postojale *demokratske* socijalisti ke stranke, a tada dolazi do uspostave *totalitarnih* socijalisti kih sustava: u Rusiji komunisti kog, u Italiji svojevrsnim državnim udarom 1922. fašisti kog, a 1933. u Njema koj demokratskim putem na vlast dolazi Nacionalsocijalisti ka partija. Komunisti ka diktatura u Rusiji bila je izrazito okrutna, a gospodarski potpuno neinkovita. Što od gladi, što u političkim istkama, ve u prvim godinama pomrlo je oko 20.000 osoba, od ega 5.000 od gladi.

Talijanski fašizam je gospodarski bio vrlo u inkovit, a neprijatelje režima nije ubijao, nego su ih kažnjavali da moraju piti goroku sol. Ubrzo je uspostavljen red u državi, snažne Komunisti ke partije je nestalo, a nestalo je i tradicionalne talijanske mafije, pa je fašizam postao popularan i me u političarima zapadnih država. Glavna Musolinijeva mana bila je njegova opsesija veli inom i želja da obnovi Rimsko carstvo. U želji za "osvajanjem svijeta" pridružio se i paktu s Hitlerom.

Dok je idejna osnova fašizma bila država, za nacinal-socijalizam je to bila nacija - što je bitna razlika. Kad je nacisti ka Njema ka napala SSSR, Staljin neprijatelje nije po eo nazivati nacistima, nego ih je povrije en uspjehom fašizma u Italiji sve nazivao fašistima, a nakon razlaza s Titom radio stanice satelitskih država svaki dan su izvještavale o "Tito i njegovoj fašisti koj bandi". Tito je u ratu obilno koristio Staljinovu ideju antifašizma, ali se nakon rata odrekao te stvarne besmislice. Stoga je *ovovremeni* antifašizam u Hrvatskoj prava glupost, ali je kao "idejna podloga" postao psihološka osnova za psihopatski rat demona prošlosti u Hrvatskoj.

Posebnost Istrana u pogledu privrženosti "antifašizmu" i uspomeni na "druga Tita" posebno je naglašena, stoga im se na ovom skupu posebno obra am injenicom da su se Talijani u Italiji, ali i oni u Istri, borili za oslobo enje od Musolinijeva fašisti kog režima u svojoj domovini Italiji, ali da su se Istarski Hrvati borili za oslobo enje Istre od talijanske okupacije. Tako er vam, dragi Istrani, želim naglasiti injenicu da

Istra nije priključena Hrvatskoj zahvaljujući Titu, nego tomu da su Saveznici ranije Italiji darovanu Istru vratili Hrvatskoj. Tito je Istru zapravo kaznio. Ne poštujući povijesne, a uspostavljajući i **administrativne** granice republika, hrvatskoj Istri je oduzeo najhrvatskiji grad Kopar, u kojem je bila prva hrvatska gimnazija, i priključio ga Sloveniji. Ovo je popravo burnim aplauzom, što me je zaista ugodno iznenadilo.

Od svih administrativnih titovskim granicama omeđenih republika, zapravo je jedino Hrvatska snažno kažnjena. Na istoku joj je - pored ostalog - Srbiji priključen Srijem, zanemarujući činjenicu da je prema popisu stanovništva 1935. npr. u Zemunu živjelo samo 5% Srba. Bosni nisu određene granice koje je imala Kraljevina Bosna, koja se na zapad prostirala najdalje do rijeke Vrbasa, nego su joj pridružena turska osvajanja, područja tzv. Turske Hrvatske. Stoga državljani Hrvatske nemaju nikakav razlog da za bilo što zahvaljuju Josipu Brozu, a to je i temeljni, makar podsvjesni razlog da su tako temeljito protiv najljepšeg domovinskog pozdrava: za dom spremni. Kažu zato, što je to ustanovio Pavelić. Da ga je izmislio i crni vrag, to je i sociološki najbolji pozdrav. Negatori tog pozdrava zanemaruju činjenicu da je prema Pavelićevu nalogu izgrađena velika zgrada Pošte kod željezničke postaje, ustanovljena su tri fakulteta, uz onu vrlo složenu tehnologiju, uz mnogo knjiga objavljeno je i 5 tomova Hrvatske enciklopedije, dok je ova sadašnja Hrvatska i uz najmoderniju tehnologiju u deset godina objavila samo prvi tom. Pa zašto ovi naši "antifašisti" ne poruše zgradu pošte, zatvore fakultete i odreknu se svega pozitivnog u vrijeme NDH?!

U prošlosti je bilo mnogo ratova i mnogo žrtava, ali to se vremenom ostavlja povijesti. Njemačka i Francuska su u dva svjetska rata imale svaka po preko milijun žrtava, a danas su to prijateljski narodi, dok državljani Hrvatske, sinovi i unuci onovremenih boraca, 70 godina nakon rata vode svojevrsni rat demona prošlosti. Hrvatski antifašizam je bolest psihe kojom je hrvatsko nacionalno biće opterećeno shizofrenim sukobom ličnosti, pa stoga želim da ova knjiga uz književnu i povijesnu vrijednost otkrivanjem istine postane svojevrsnim psihofarmakom naroda Hrvatske. Žarko želim da prestane suludi rat demona prošlosti - da bismo se mogli okrenuti budućnosti.

Premda sam se plašio kako će Istrani primiti ovo izlaganje, oduševljen sam njihovim reagiranjem i kratkim razgovorima pred rastanak. Izgleda da se budućnost ipak može spasiti.

I domaćica Gradske knjižnice, prof. Nela Nađinović, bila je zadovoljna prezentacijom knjige *Dostavio: autor knjige, dida Filip Čorluki*
Za portal pripremio: Zvonimir Mitar, urednik@croatia.ch

PS:

Knjiga "Moja sjećanja na minulo stoljeće" se može kupiti u svim knjižarama Školske knjige, u većini knjižara Algoritam-Profil-Mozaika širom Hrvatske, te u većini knjižara (Dominovi, AGM, Superknjižara, ...) u Zagrebu, ali i u sjedištu Naklade Ceres (Cvjetna cesta 1, Zagreb)